

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav jižní a centrální Asie

Lucie Večeřová
Rabíndranáth Thákur a Československo
Rabindranath Tagore and Czechoslovakia

Bakalářská práce

Praha 2012

Vedoucí práce: Mgr. Martin Hříbek, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala vedoucímu bakalářské práce Mgr. Martinovi Hříbkovi, Ph.D., za jeho čas, rady, poskytnutí mnoha informací a trpělivost, kterou mi věnoval v průběhu vypracování mé bakalářské práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokéhoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 31. 7. 2012

.....

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá vztahem básníka Rabíndranátha Thákura k naší vlasti, tehdejšímu Československu. Jeho postoje a přátelství s představiteli této země nebyly zdaleka povrchní, ale velmi hluboké a upřímné. V úvodu práce je shrnuto básnicko dílo a hlavní životní kroky. Poté jsem se pokusila nastínit zejména politickou situaci v českých zemích a v Indii za doby jeho života, abychom měli představu, v jakém období působil a pohyboval se. Ve stěžejní části práce jsou uváděny jednotlivé postavy, které byly a jsou spojovány s Thákurovým jménem. V čele této kapitoly stojí dva tehdejší přední indologové, Vincenc Lesný a Moritz Winternitz. Dále je uveden kontakt s Leošem Janáčkem, Karlem Čapkem, Miladou Ganguli a podobně. Práce také obsahuje přílohu v podobě shrnutí přepisů a hlavních údajů Thákurových děl podle Dušana Zbavitele a Vincence Lesného. V závěru práce je stručně nastíněno ovlivnění Thákurovy osoby jinými státy a naopak.

Klíčová slova

Thákur, Lesný, Winternitz, Ganguli, Janáček, Československo, Šántiniketán.

Abstract

This thesis deals with poet Rabindranath Tagore's relationship to our homeland, in those days' Czechoslovakia. His attitude to and friendship with the country's leading personalities were far from superficial, but very deep and sincere. The introduction summarizes the poet's work and the main life steps he made. Then I tried to outline the particular political situation in the Czech Republic and India at the time of his life, to have an idea in which period he lived and worked. In the crucial part of the work, figures associated with Tagore's name are given. The main charter of the thesis focuses on Tagore's relationship with two prominent indologists of that period, Vincenc Lesný and Moritz Winternitz. The following one describes his relationship with Leoš Janáček, Karel Čapek, Milada Ganguli and others. The thesis also contains an attachment in the form of transcripts of the main Tagore's works by Dušan Zbavitel and Vincenc Lesný. In the closing part I briefly outlined the way Tagore's personality was affected by other countries and vice versa.

Key words

Tagore, Lesny, Winternitz, Ganguli, Janacek, Santiniketan.

Obsah

1	Úvod	7
2	Život a dílo	9
3	ČSR a Indie v letech 1861-1941	16
3.1	Politická a hospodářská situace Indie v době Thákurova života	16
3.2	Nástin dějiny českých zemí v letech 1861-1941.....	19
4	Thákur a ČSR	22
4.1	Kontakt s českými indology	22
4.2	Leoš Janáček	28
4.3	Milada Ganguli (rozená Sýkorová).....	29
4.4	Jaroslav Hněvkovský (jeho návštěva Šántiniketanu podle knihy Zory Dvořákové, Indie, touho má)	32
5	Závěr	35
	Seznam použité literatury	39
	Apendix	40

Rabíndranáth Thákur a Československo

1 Úvod

Tato bakalářská práce bude pojednávat o jednom z nejdůležitějších básníků Indie Rabíndranáthu Thákurovi a jeho vztahu, kontaktech a působení v Československu. V první části práce je shrnut jeho život, hlavní politické, literární, náboženské i vzdělávací postoje a samozřejmě stěžejní díla. K sepsání této kapitoly jsem použila biografie dvou předních indologů toho času, profesorů Vincence Lesného a Moritze Winternitze. Důležité je, že právě tyto dvě osobnosti měly s básníkem dlouhodobý kontakt a přátelský vztah. Jelikož Thákur vždy reagoval nejen na indickou politickou situaci, vypracovala jsem dvě následující kapitoly, které obsahují nástin průběhu dějin jak Indie té doby, tak Československa. Dějiny obou zemí v té době byly neuvěřitelně bohaté na kladné i záporné události. Já jsem se snažila vyzdvihnout ty, které se týkaly v nějakém směru jedna druhé, ač šlo o vzrůstající národní hnutí či následující světovou válku. Stěžejní část bakalářské práce je zaměřena na samotné kontakty Thákura s českými osobnostmi tehdejšího kulturního dění. Jako první a nejdůležitější kapitolu jsem zařadila vztahy s českými indology, zejména s již zmiňovaným Vincencem Lesným a Moritzem Winternitzem. Jako hlavní zdroje mi zde posloužil sborník vydaný roku 1961 Sahitya Akademy, ve kterém se jednak objevuje kapitola vytvořená na toto téma dalším předtím indologem Dušanem Zbavitelem, ale také jsem použila pro další kapitolu stať o jeho vlivu na skladatele Leoše Janáčka podle autora Josepha Loewenbacha. Tuto kapitolu jsem obohatila o program, který naplňoval Rabíndranáthův čas strávený v Českosloven-

sku. Jako velmi užitečné zdroje, ve kterých je mnoho dalších působivých informací, které stojí za to prostudovat, mi posloužil zaprvé nový překlad knihy Moritze Winteritze Debabratem Chakrabartim, *Rabindranath Tagore, The poet's religion and world vision* a za druhé dílo ze série knih *Velké osobnosti filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Vincenc Lesný a česká indologie*. Další kapitoly pojednávají o vzájemném působení s Leošem Janáčkem, Miladou Ganguli a Jaroslavem Hněvkovským. Všechny obsahují setkání jednotlivých osobností s básníkem, případně jeho vlivy na jejich práce. V závěru jsem se nažila nastínit velmi stručně Thákurovo působení v jiných zemích Evropy a zhodnotit jeho celkový vztah k Československu.

2 Život a dílo

Osobnost Rabíndranátha Thákura zvýrazňuje nejen literaturu za doby jeho života, ale bezpochyby literaturu i po jeho smrti až do dnes. Dominoval bengálské literární scéně po více než padesát let. To stejné lze říci i o jeho poli působnosti. Výjimečné jsou jak jeho básnické sbírky, jež jsou pro něho typičtější, tak i jeho próza. Oba žánry jsou i pro současného čtenáře cenné a mají čím upoutat. Nejen próza, ale také dramata, jsou žánrem, ve kterém byl Thákur velice plodným. Napsal téměř čtyřicet her, také režíroval a sám hrál ve svých vlastních dramatech. Z tohoto velmi stručného výčtu vyplývá, že se zabýval opravdu řadou uměleckých oblastí, nicméně to ale nesvědčí o kvalitě a úspěšnosti všech těchto oblastí, kterým se věnoval. Co se týče např. malířství, objevují se na jeho tvorbu četné kritiky. Nutno podotknout, že i když v nějaké činnosti nevynikal, a to hlavně v literatuře, v jeho tvorbě lze vyzorovat, že si později své nedostatky uvědomoval. Samotné jméno Thákur není v Indii příliš rozšířené, básníkovi předci byli spíše obchodníci a spolupracovníci Východoindické společnosti. Snad prvním, kdo toto dnes tak známé jméno proslavil, byl Rabíndranáthův děd, Dvárkánáth Thákur, jenž byl přítelem a současně žákem Rámmohana Ráje, známého náboženského a sociálního reformátora té doby. Dvárkánáth stejně jako on byl velmi průbojným přívržencem reformace indického náboženství.¹ V tomto směru se nicméně spíše angažoval Rabíndranáthův otec, Debendranáth, který také velmi obdivoval Rámmohana, a veškeré své životní úsilí věnoval reformaci hinduismu, zejména v rámci organizace Bráhmamádž.²

Jeho život počal v kolkatském domě Džorášánko, kde se narodil jako 14. dítě otce Debendranátha, 7. května 1861.³ Vincenc Lesný uvádí jako přesné datum narození 6. května. Rabíndranáth znamená Pán slunce. Např. Krišna Kripaláni ve své biografii překladu využívá k přirovnání tak, že stejně jako slunce do své doby vyzařuje světlo a teplo, i Rabíndranáth oživuje duševní i morální půdu své země, odhaluje neznámé horizonty myšlení a přechází oblouk, který dělí Východ od Západu.⁴ Sourozenců Thákurových bylo celkem 15. Rabíndranáthovo dětství a rané mládí skýtal několik světlých stránek a samozřejmě i těch tmavších, které ho do budoucnosti výrazně ovlivnily. Jednou z těch světlých, dalo by se říci, byla kulturní a společenská zanícenost většiny příbuzných, nejen sourozenců. Dům v Kolkatě byl velmi rozlehlý, a tak se v tomto kultury

¹ ZBAVITEL D., *Rabíndranáth Thákur: Vývoj básníka*, Praha: Orbis, 1961, s. 5-6.

² Bráhmamádž je reformní hnutí hinduismu založené roku 1828 Rámmohanem Rájem. Jeho příznivci odmítali ortodoxní stránky hinduismu např. upalování vdov, přísné kastovní předpisy apod., a snažili se jej naopak spojit s prvky moderními a také s křesťanstvím. Nese s sebou také řadu sociálních reforem.

³ *Ibid.*, s. 6.

⁴ KRIPALANI K., *Rabíndranáth Tagore, A biography*, New Delhi: UBSPD, 2008, s. 10.

plném prostředí střídalo mnoho umělců, spisovatelů, herců atd. Na nádvoří domu se dokonce hrálo divadlo. Díky tomu všemu jistě neměl Rabíndranáth nedostatek kulturní výchovy. Temnou stránkou bylo to, že veškerá výchova a vzdělání probíhali uvnitř domu, bez přístupu a kontaktu s okolím. Na Thákura to mělo neblahý vliv a později vidíme jeho touhu pozměnit tehdejší způsob vzdělávání a kritiku této omezenosti čtyř stěn jejich domu, např. v souboru *Vzpomínky*.⁵ Jeho vzdělání bylo zprostředkováváno domácími učiteli, kteří se v rychlém sletu v domě střídali, a to bohužel způsobilo jeho nechuť ke škole. Co se týče počátků básnické tvorby, můžeme zde srovnat tvrzení dvou českých indologů, kteří zpracovali jeho biografii. Zatímco Dušan Zbavítel zařazuje počátky tvorby do doby, kdy básník psal lyrické veršičky k hudbě svého bratra,⁶ Vincenc Lesný tvrdí,⁷ že jeho literární talent byl objeven, když byl při vyučování požádán o psaní básně a její následnou recitaci. Nikdo nechtěl uvěřit, že tuto báseň složilo malé dítě, v čemž se shoduje se Zbavitelem, protože ten také tvrdí, že mnozí nechtěli věřit původu zmiňovaných lyrických veršů.⁸

Jeho následující cestu s otcem do Šántiniketanu, kde si jeho otec nechal postavit zahradu, dům a svatyni, charakterizuje jako jedny z prvních šťastných dní svého mládí, určitě zejména proto, že mu zde byla poskytnuta vytoužená volnost, kterou v uzavřeném domě postrádal. Již trošku větším cestovatelským zážitkem byla cesta do Anglie roku 1878, kde se spolu s bratrem usadil v pobřežním městečku Brighton.⁹ Zde nicméně dlouho nepobyl a byl poslán do Londýna, kde měl studovat práva, která ale nikdy nedokončil. I přesto, že studia práv byla neúspěšná, konečně mohl Thákur plně poznat cizí literaturu a to hlavně jinou než anglickou, která mu doteď byla absolutně vzdálena. Z evropské literatury čerpal a později publikoval v časopise Bháratí např. o Dantovi, Petrarcovi. Také překládal např. Victora Huga a Percy Bysshe Shelleyho.¹⁰ Když se vrací do Indie, věnuje se svému umění, poezii a také hudbě. Na počátku této tvorby je např. sbírka *Večerní zpěvy (Sandhjasangít)* z roku 1881, ve které je právě velmi ovlivněn Shelleyem a kterou bychom mohli označit jako zahájení básnické tvorby a slávy. Dokonce byl někdy svými přáteli nazýván bengálským Shelleyem. V oné době bylo velmi populární dávat bengálským básníkům přízviska podle jmen západních umělců.¹¹

⁵ ZBAVÍTEL D., 1961, cit. dílo, s. 15-17.

⁶ Ibid., s. 17.

⁷ LESNÝ V., *Rabíndranáth Thákur, Osobnost a dílo*, Kladno: J.Šnajdr, 1937, s. 36.

⁸ Ibid., s. 36.

⁹ Ibid., s. 46.

¹⁰ Ibid., s. 47.

¹¹ Ibid., s. 49.

Na Večerní zpěvy navazuje lyrická sbírka *Jitřní zpěvy (Prabhát Sangít)* z roku 1883.¹² Kromě lyrických sbírek se na začátku jeho tvorby objevuje drama resp. dramatická báseň *Pomsta přírody (Prakritir pratišodh)* z roku 1884, v níž je jako hlavní postava asketa, který postupem času přichází na to, že asketizmus všechna pouta k přírodě nepotlačí a proto se asketizmus vzdává a pěstuje nadále lásku k přírodě, kterou Thákur právě hojně hlásá. Jeho první období tvorby je někdy charakterizováno jako období hledání, a doba následující jako období, kdy již hledání dokončil a v díle se již našel. Konec tohoto prvního období charakterizuje právě drama *Pomsta přírody*. Doba tvorby dřívější není příliš kvalitní a úspěšná. Ve stejném roce jako byly vydány *Večerní zpěvy*, tzn. roku 1881, začal vydávat také svůj první román *Tržiště mladé královny (Bauthákuránir hát)* a to nejdříve v časopise *Bhárati*.¹³

Nová epocha je zahájena sbírkou *Drsné a jemné (Kari o komal)*, ve které se již básník projevil jako zkušenější umělec a která svědčila o překonání začátečnického období a o jeho básnickém dozrání. Sbíрка je velmi působivá, vyznačuje se hlavně láskou k ženě a přírodě, užívá si radosti přírody nejen jejího pozorování. Hlavní báseň této sbírky nese název *Život (Prán)*.¹⁴ Přichází doba vzniku Indického národního kongresu¹⁵ a Thákur se začíná pozastavovat nad sociálními problémy současné Indie, hlavně problematikou hinduistického manželství, kastovníctví apod. V návaznosti na toto téma vydává sbírku článků, studií a pojednání o těchto sociálních otázkách, jsou to 3 svazky s názvy *Áločaná, Samáločaná a Čithipatrá*.¹⁶ Podle vzoru svého otce se stává roku 1887 členem Bráhmamádže a je jeho tajemníkem až do roku 1911. S organizací se rozchází zejména kvůli jejímu sektářství, které odsuzuje.¹⁷ Základní myšlenky sice sdílel, ale vadilo mu, že spolek měl tendence ke škatulkování, tzn. v jistém smyslu i omezování. Naopak myšlenkou hluboko zakořeněnou v jeho mysli bylo založit vysokou školu, kde by se vyučovala bengálština, vyučovalo by se ve vztahu k přírodě a ve vztahu ke staré indické kultuře, ale v duchu jistého otevřeného přístupu k modernizaci. Tato vize se objevila nejdříve v článcích časopisu *Sádhaná*, vydávaných od roku 1891, jehož téměř polovinu obsahu Thákur vyplňoval a dokonce byl jeho pozdějším vydavatelem.¹⁸ Tento svůj sen realizoval roku 1901, kdy zakládá národní indickou školu v již zmíněném Šantiniketanu. Aplikuje zde všechny své myšlenky ohledně vzdělávání jako např. potřebu

¹² ZBAVITEL D., 1961, cit. dílo, s. 18.

¹³ LESNÝ V., 1937, cit. dílo, s. 53-54.

¹⁴ ZBAVITEL D., 1961, cit. dílo, s. 21.

¹⁵ Přední indická politická strana založená roku 1885. Po osvobození se stala nejsilnější pol. stranou Indie.

¹⁶ LESNÝ V., 1937, cit. dílo, s. 67.

¹⁷ Ibid., s. 75.

¹⁸ Ibid., s. 85-87.

vzdělávat se na pevných základech domácí kultury a také tvrdí, že je třeba uznávat principy západního myšlení, ale na druhé straně dokázat odsoudit i jeho slepé napodobení. Dává přednost rozvoji samostatného myšlení před dosud aplikovaným memorováním. Později se připojuje i dívčí škola. Celá tato instituce je v duchu absolutní kastovní volnosti.¹⁹ I přesto, že jeho dramata neměla takovou úroveň a úspěšnost jako poezie a případně próza, jednu dobu přemýšlel, že by se stal pouze dramatikem, a nakonec počet jeho dramát přesáhl 40. Vyznačují se předlouhými filozofickými monology a velkou lyričností, což je určitě jeden z faktorů proč nebyly tak kvalitní a oblíbené jako jeho poezie, případně próza. Patří sem např. *Král a Královna (Rádžá o ráni)* z roku 1889, *Oběť (Bisardžžan)* z roku 1890, nebo *Čitrángadá* z roku 1891, jehož základem je vyprávění části Mahábháraty. Hlavně v *Oběti* je viditelné odsuzování některých náboženských zvyků a tradic, v tomto případě se jedná o krvavou oběť božstvu. Toto odsuzování starého ve prospěch nového komentuje dále např. v článku *Nové a staré (Nútan o purátan)* z roku 1891, kde je jako v jednom z prvních děl či komentářů vůbec vidět silná kritika hinduistického tradicionalismu a konzervatismu. Více zralosti lze vypozařovat ve sbírce *Drsné a jemné*, ale mnohem více až v *Touze srdce (Mánasí)* z roku 1890.

Nadchází jeden z mnoha zlomů jeho života a tvorby. Bylo potřeba, aby se Thákur ujal rodinných statků a pozemků na venkově, konkrétně v Šiláidě na řece Padmě. Poprvé se zde setkává s vesnickým lidem, jeho vztah k přírodě byl dosud jistě dost patrný, nicméně se v tuto dobu velmi prohlubuje a navíc si současně uvědomuje společenské postavení vůči vesnickým „poddaným“ např. rolníkům apod. Ač ho příroda vždycky velmi táhla, více a více je přitahován právě venkovským lidem.²⁰ Veškerou tvorbu z let strávených na venkově shrnul do sbírky *Zlatý člun (Sonár tarí)*. Nezapývá se v tomto prostředí a období jen vesnickým životem a jeho obyvateli jako takovými, ale konkrétně tématem indické ženy.²¹ Kritizuje zejména zvyk provdávat nevěsty jako malé děti a na toto téma píše několik povídek např. *Dluh (Denápáoná)*, *Sešit (Khátá)*, nebo *Šťastný pohled (Subhadrišti)*. Jakožto vykořisřovatele vesničanů, kteří se dopoušřejí bezpráví na rolnících a poddaných, hodnotí Angličany a také jejich soudnictví a úplatkářství. K tomuto tématu píše např. povídku *Mraky a slunce (Megh o raudra)* z roku 1894. Bylo by však mylné domnívat se, že tato kritika je obrácena jen proti Angličanům, naopak, zápornou roli v povídkách hrají všichni statkáři, kteří se snaží podlézat Angličanům a

¹⁹ Ibid., s. 130-132.

²⁰ ZBAVITEL D., 1961, cit. dílo, s. 33-34.

²¹ Ibid., s. 40.

týrají své poddané, jen aby se svým pánům zavděčili.²² Nejen v této epoše, ale v jeho tvorbě obecně se objevuje pojem, pro něj nad jiné typický, džíbandebatá,²³ jakési vládnoucí básníkovo božstvo. Je možno, že je to básník sám, každopádně je to jeho životní osobní božstvo, ke kterému se velmi často obrací. Kromě tohoto pojmu je pro něj velmi typické užívání hovorové bengálštiny tzv. čalitbhášy, a to právě nyní po delším pobytu na venkově.²⁴ Toto užití hovorového jazyka má bezpochyby neobyčejnou výhodu, jelikož může být slyšen širokými masami venkovského a většinou negramotného lidu. Dalším souborem básní je *Pozdní žeň (Čaitáli)* z roku 1896, ve které se začíná přesouvat ze subjektivních popisů na venkovany a jejich vlastní osudy, přesouvá se ze své vlastní osoby na ně, zajímavě například kritizuje Bengálce oděné v evropském oblečení, askety opouštějící rodinu kvůli odchodu do lesů za poznáním atd. Poprvé vychází více na světlo také jeho vlastenecká poezie, jeho nový protibritský tón, zejména ve sbírce *Sny (Kalpaná)*.²⁵ Stejně jako se do popředí politiky v Indii dostává radikálnější křídlo Kongresu, také sám básník užívá ostřejšího tónu než dosud a více projevuje svou nespokojenost vůči kolonizátorům. Toto Thákurovo energické a do jisté míry optimistické období vystřídá doba melancholická a vzpomínková, jelikož v nepříjemně rychlém sledu následovala smrt jeho manželky, dcery, otce a později také syna. Jistě pochopitelně jsou všechny básně tohoto období smutné a velmi citově prodchnuté. Patří zde např. sbírka *Smaran (Vzpomínky)* nebo *Šišu (Dítě)*.²⁶ Do tohoto melancholického času přicházejí další politické změny a to hlavně britská snaha o rozdělení Bengálska. Právě v této chvíli se Thákur staví do čela vlasteneckého hnutí proti rozdělení. Velmi důležitým aktem bylo mimo jiné určité vyhlášení 16. října jako dne soudružnosti obou náboženství, islámu a hinduismu. Toto datum bylo totiž Brity vybráno jako den rozdělení. Jeho vlastenecké písně doprovázely demonstrace a nepokoje v Kolkatě a on se později stává vůdcem bengálského vlasteneckého hnutí. Jelikož v jeho hlavě dřímalo mnoho myšlenek, které by v této záležitosti mohl aplikovat, byl z postavení do čela hnutí nadšen. Avšak následovaly nesouhlasy s některými jeho radami a proto se rozhodl vymanit se z politické činnosti a uchýlil se do klidu Šántiniketanu.²⁷ Nebylo to sice to, co od hnutí očekával, ale vzhledem k tomu, že nadchází jedno z jeho nejplodnějších období, můžeme tomuto nedorozumění nyní děkovat. Roku 1910 píše jeden ze svých nejuznávanějších a nejpro-

²² Ibid., s. 37-38.

²³ Ibid., s. 42.

²⁴ Ibid., s. 48-49.

²⁵ Ibid., s. 45.

²⁶ LESNÝ V., 1937, cit. dílo, s. 139.

²⁷ Ibid., s. 165.

pracovanějších románů - *Gora*. Pokud bychom si chtěli vybrat dílo, na kterém půjdou jasně vidět všechny jeho myšlenky pospolu, *Gora* je to pravé. Nacházíme se v bengálské vzdělané střední vrstvě Kolkaty. Jednotlivé postavy zde zastupují obě strany, které Thákur odsuzuje, tzn. zaprvé pohled ortodoxní a zadruhé pohled moderní. Hledá nějakou střední cestu, nechce náboženství omezující demokraticky myslícího člověka, ale náboženství, které bude probuzovat jeho přirozenou lidskost.²⁸ Po tomto velmi vyvedeném prozaickém díle následuje téhož roku dílo zlomové, *Oběť písní (Gitāñdžali)*. Ač je vrcholem básnickovy náboženské tvorby, anglická verze tak hojně přijímaná má jistě dosti nesrovnalostí s bengálským originálem. Anglická verze je sbírkou jeho překladů ukázek vlastní poezie.²⁹ Každopádně je tato jemná náboženská poezie přijata nad očekávání kladně, a je to jistě způsobeno dobou, která panovala v té době na Západě. Současně cestuje po Evropě i Americe a má řadu svých nábožensko-filozofických přednášek, které byly později vydány pod názvem *Sádhaná*. Opět se zde navrácí k osobnímu božstvu, které řídí naši práci a naše činnosti a největším zlem je podle něj pro člověka, když nepochopí Boha. Po návratu do Indie se dozvídá o získání Nobelovy ceny. Krajané mu připravili kolosální uvítání, Thákur jej nicméně odmítá. Nesouhlasí se svým uznáním jako básníka, až po tom co ho musela ocenit jiná kultura.³⁰

Následuje próza z období po získání Nobelovy ceny, publikuje nyní hlavně v časopise *Zelené listy (Sabudž patra)* a navrácí se ke kritice kastovníctví, dětských sňatků atd. Snad největší prózou tohoto období je román *Domov a svět (Ghare o báire)*. Roku 1916 nastává další zahraniční cesta a to tentokrát do Japonska. Přednášky vydané pod názvem *Nationalism* jsou souborem tří hlavních textů o nacionalismu na Západě, v Japonsku a v Indii. Po návratu do Indie, se mu naskytuje další příležitost vyjádřit své protibritské postoje, a to po Amritsarské masakru, kdy na jeho protest vrací jako mnoho umělců té doby svůj šlechtický titul.³¹ Uskutečňuje další svou ideu a zakládá Višvabháratí v Šántiniketanu, mezinárodní univerzitu, jejímž heslem se stala sanskrtská věta jatra višvam bhavati ékánídam – kde se celý svět sjednocuje v jednom místě.³² Jasně viditelná je zde snaha o propojení Východu a Západu. Chce vztahy své země s ostatním světem co nejvíce prohloubit, a proto se toto místo stává cílem mnoha učitelů a studentů, kteří touží poznat rozličné kultury. Jeho pozdější tvorba je mírně na ústupu, objevují se např. dramata *Volný rok (Muktadhára)*, nebo *Cesta vozu (Rathdžátra)* obě z roku 1922.

²⁸ ZBAVITEL D., 1961, cit. dílo, s. 62-63.

²⁹ Ibid., s. 67.

³⁰ Ibid., s. 73.

³¹ LESNÝ V., 1937, cit. dílo, s. 224-225.

³² Ibid., s. 242.

Neméně významné jsou také sbírky lyrické např. *Poselství lesa (Banabáni)* z roku 1931 nebo román *Poslední báseň (Šešer kabita)* z roku 1928. I když básníkuv věk překročil 60 let, stále je pln energie a realizuje cestu do SSSR a v návaznosti na tuto návštěvu píše *Dopisy o Rusku (Rášijár čithi)*. Z Ruska má celkem kladné dojmy, je překvapen jak daleko tato země je, jak se za malou chvíli dokázala postavit na nohy a vytvořit tak pevný systém nejen vzdělávání.³³ I přesto, že jeho duševní vitalita byla často až neuvěřitelná, roku 1937 těžce onemocní a začíná hodnotit své dílo a ohlížet se za svým životem. Dochází mu, že nadejde brzo čas odevzdat se smrti, ze které ale strach nikdy neměl a vždycky se snažil propagovat názor, že smrt je třeba očekávat s radostí. Nejen na sklonku svého života, ale po celý jeho průběh sám své dílo dokázal také obratně ritizovat a hodnotit. Umírá v Kolkatě 7. srpna roku 1941.

³³ ZBAVITEL D., 1961, cit. dílo, s. 95-96.

3 ČSR a Indie v letech 1861-1941

3.1 Politická a hospodářská situace Indie v době Thákurova života

Začnu tuto část práce událostí, která se odehrála ještě před básníkovým narozením, nicméně pokud se máme pohybovat v této době, je dobré jí vzhledem ke svému významu zařadit. V době, kdy délka panování britské vlády na území Indie prožívala 100. výročí, proběhlo Velké indické povstání. Tento odpor Sipáhijů koloniální vládou značně otřásl, ale po jeho porážení byla její moc naopak upevněna.³⁴ Právě britská vláda nad Indií trvala celý Thákurův život, jelikož zemřel pár let před vyhlášením nezávislosti. Můžeme pouze polemizovat, jak přesně by vypadala jeho reakce na události roku 1947. Lze říci, že nikdy nebyl vyloženě proti nadvládě Britů, ale sledem událostí, jako byl např. masakr v Amritsaru, se jeho názory posouvaly záporným směrem. Jediné čím bychom si snad mohli být jisti, by byla jeho zoufalá nespokojenost z rozdělení národa a právě masakry, nejen ten Amritsarský, doprovázející rok 1947. Ve 2. polovině 19. století, tedy v první téměř polovině Thákurova života Britové dále budovali nejen systém byrokracie, v jehož rámci obsazovali veškeré klíčové posty, ale také se věnovali zlepšování komunikační a dopravní infrastruktury. Zejména byla podpořena stavba rozsáhlé železniční sítě, což vedlo k ziskům v indických kapitálových a průmyslových uskupeních.³⁵ S rostoucí touhou o větší podíl na správě země se postupně vykrystalizoval Indický národní kongres, jehož vznik je datován do roku 1885. (dále jen INC), jehož vznik je datován do roku 1885.³⁶

Osm let po Rabíndranáthovi, tedy roku 1869, se narodil další důležitý představitel indických dějin, Mahátma Gándhí. Co se týče přídomku Mahátma, vzniklo právě na popud Thákura.³⁷ Tyto dvě osobnosti se často objevovaly na současné indické scéně. Thákur sám nikdy neztratil kontakt s indickou politikou, ale na rozdíl od Gándhího byl jeho hlas slyšet velmi jemně a i když měl v úmyslu hřmít, nevolal po potřebných činech a akcích tak silně.³⁸ I přestože Rabíndranáth Thákur nebyl nikdy považován za politika, jeho názory se navzájem ovlivnily, méně často střetly, s těmi Gándhiovými, stejně jako například s názory 1. ministerského předsedy Indie Džaváharlála Néhrúa. Jedna z těchto shod názorů by se určitě týkala právě událostí roku 1947. V této záležitosti by konkrétně Thákura už vůbec nepotěšilo, že se rozdělení citelně dotklo jeho „zlatého“ Bengálska.

³⁴ STRNAD J., *Dějiny Indie*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003, s. 734.

³⁵ *Ibid.*, s. 735.

³⁶ *Ibid.*, s. 736.

³⁷ *Ibid.*, s. 795.

³⁸ ARONSON A., *Rabindranath through western eyes*, Calcutta: RDDHI-INDIA, 1978, s. 40.

Většinou se jeho myšlení jak politické tak náboženské ubíralo do pomyslného zlatého středu. Podle mého názoru situace v Indii po roce 1947 nebyla úplně podle jeho představ. Jedna z věcí, kterou Thákur na panování Britů oceňoval, bylo jistě nevměšování se do náboženských záležitostí. V praxi oceňoval například to, že byly zakazovány jen špatné zvyky např. upalování vdov, domluvené sňatky ve velmi raném věku a podobně. Thákur byl pokrokový, ale zároveň tradiční osobnost, a tak nesouhlasil pouze s těmi zvyky, které jakýmkoliv způsobem omezují svobodu člověka a jeho rozhodování. Nevměšování se do náboženských záležitostí bylo přijato roku 1858 po přechodu pod vládu britské koruny.³⁹ Toto ovšem nebyl jediný kladný počín kolonizátorů. Stejně jako neaktivita v náboženském okruhu či jako výše zmiňovaný rozvoj železnice se bezpochyby zlepšila i indická situace z hlediska ekonomiky, zemědělství a průmyslu. Jedná se hlavně o 60.-90. léta 19. století. Veškerý menší či větší pokrok se nicméně neobešel bez občasných katastrof opět větších či menších, jako jsou hladomory a epidemie.⁴⁰ Kromě vzniku INC roku 1885 a jeho postupného nabývání na síle proběhlo v roce 1828 také založení jiného spolku, ne tak celo-indicky důležitého avšak pro život Thákura jistě ano. Jedná se o uskupení Bráhmamádž, o kterém jsem se krátce zmínila v úvodu práce. Thákur sám s ním byl část života spjat mnohem více než právě s INC či jinou organizací. Vzhledem k hojně účasti jeho otce Debendranátha a sociálního reformátora Rámmohana Ráje v tomto spolku ani není divu.⁴¹ Thákur ze spolku nicméně po čase odešel zejména kvůli jeho tendencím k sektářství. Nastínila jsem velmi stručně a povrchně situaci v Indii v 1. polovině Thákurova života, a to protože se domnívám, že jeho angažovanost ve veškerých politických a kulturních záležitostech je znát o dost více až po přelomu století.

V roce 1905 proběhlo administrativní rozdělení Bengálska, které indické politické předáky vůbec nenadchlo, ba naopak vedlo k radikalizaci téměř celého INC. Rabíndranáth Thákur byl proti rozdělení pro něj jednotného národa. V tomto názoru se sešli s Gándhím. Thákur byl nicméně slaběji ovlivněn náboženstvím a nepropagoval metodu nenásilí tak důrazně jako právě Gándhí.⁴² Po přelomu století postavení INC mírně stoupalo, ale demonstrace a protibritská povstání se stávala častějšími. Zejména Bengálci, když se dozvěděli o plánech vlády, prováděli mnoho protestních shromáždění,

³⁹ STRNAD J., 2003, cit. dílo, s. 742.

⁴⁰ Ibid., s. 763-764.

⁴¹ Ibid., s. 770.

⁴² Ibid., s. 776.

až nakonec byli Britové nuceni Bengálsko roku 1912 opět sjednotit.⁴³ V protestech tohoto období se poprvé výrazně projevil Gándhí. Právě při této příležitosti byla také politicky použita píseň z románu *Anandamath* Thákurova kolegy Bankimčandry Čattopád-hjáje, *Bandé mátaram*.⁴⁴ V letech 1911-1912 král Jiří V. jako jediný britský monarcha v době svého panování navštívil Indii. Při této příležitosti potvrdil zpětné připojení Bengálska, stejně jako plán přesunout hlavní město z Kalkaty do Dillí.⁴⁵ V následujících letech měla Indie jednu událost společnou s celou Evropou. Byla jí 1. světová válka. Britská vláda sama rozhodla a indickému lidu vstup do války pouze oznámila. Bylo tehdy nasazeno na jeden milión indických vojáků. Turecko bylo ve válce na druhé straně, proto přístup muslimů ke spolupráci s Brity byl o to negativnější, jelikož byli oddáni tureckému chalífovi.⁴⁶ Roku 1919 proběhl jistý slet událostí poměrně důležitých pro indické dějiny. Na politickou scénu již definitivně nastupuje Mahátma Gándhí, odehrál se masakr v Amritsaru, který ovlivnil myšlení mnoha významných Indů, a skončila válka, po které všichni očekávali lepší časy a změny k lepšímu, ale místo toho nastala hospodářská krize.⁴⁷ Co se týče nástupu Gándhího na politickou scénu, jednalo se tehdy hlavně o reakci a protest proti vydání tzv. Rowlatových zákonů. Mezi indickými předáky byla do roku 1919 snad stále dostatečná důvěra k Britům, ale po Amritsarském masakru mnoho z nich, a to i z řad umírněných, zradikalizovalo své postoje a názory. Právě Thákur byl mezi těmi, kteří v této situaci odevzdali své vyznamenání, které mu bylo uděleno roku 1913 po získání Nobelovy ceny.⁴⁸ V průběhu následujících let, jedná se zejména o 20. léta, se začaly v indické politice, jak v INC, tak v Muslimské lize, objevovat komunalistické tendence. Vytvořilo se např. hnutí šuddhi (očistění), jehož cílem byla rekonverze indických muslimů na víru dávných indických předků. Poté byla založena organizace RSS (Ráštrij svajamsévak sangh), neboli Národní svaz dobrovolníků. V těchto okruzích se stal velmi populární pojem hindutva, hlásající příslušnost k národu a náboženství. Člověk tak volně založený na osobním božstvu, odmítající ortodoxii a extrémů jako Thákur se s názory těchto spolků jistě nijak neztotožnil. V roce 1929 se na politické scéně poprvé velkou měrou projevil Džaváharlál Néhrú, který předsedal sjezdu INC v Láhauru, na kterém požadoval dosažení plné nezávislosti. O rok později Indií

⁴³ Ibid., s. 777.

⁴⁴ Ibid., s. 779.

⁴⁵ Ibid., s. 788.

⁴⁶ Ibid., s. 792.

⁴⁷ Ibid., s. 794.

⁴⁸ Ibid., s. 797-798.

prošla kampaň občanské neposlušnosti.⁴⁹ Politicky a hospodářsky významných událostí, kterých byl Thákur ještě svědkem, bylo stále dost, už kvůli neustálým snahám o nezávislost a formování myšlenky o vzniku Pákistánu, nicméně té, řekněme nejdůležitější, jako bylo dosažení nezávislosti, se nedožil. Na druhou stranu by jistě nebyl nadšen současným rozdělením na Indii a Pákistán a už vůbec ne počtem obětí, které si „stěhování národů“ vyžádalo. Ve 30. letech INC uspěl ve větší části voleb a Džaváharlál Néhrú se stal předsedou Národní plánovací komise.⁵⁰ Zároveň byla v Muslimské lize na sjezdu v Láhauru na popud Džinnáha přijata rezoluce požadující vytvoření nezávislých států v oblastech s muslimskou většinou.⁵¹ Jak dnes již víme, vše se později opravdu událo.

3.2 Nástin dějiny českých zemí v letech 1861-1941

Tuto podkapitolu týkající se našich dějin započnu rokem 1867. V tehdejších časech byl v zemi u moci císař František Josef I s poměrně velkými pravomocemi, téměř absolutistickými. Právě roku 1867 byla vydána prosincová ústava, která konečně obsahovala mnoho demokratických ustanovení. Součástí byly např. svobodomyšlné školské zákony, jimiž se zaváděla osmiletá povinná školní docházka. Další kladnou stránkou školských zákonů bylo zrušení církevního dohledu nad školami a jejich metodami výuky.⁵² Hlavní myšlenkové proudy 2. poloviny 19. století byly liberalismus, socialismus a z méně masově rozšířených byl vlivný také katolicismus. Ke konci století, ale nadšení z těchto proudů opadávalo. Přelom století doprovázelo působení několika myslitelů světového významu, patřil mezi ně zejména Sigmund Freud (1856-1939), Albert Einstein (1879-1955) a také první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk (1850-1937). Co se týče Masaryka, ten v té době toužil zejména po výrazných společenských úpravách. Patřil mezi nejvýraznější osobnosti českého národa už značnou dobu před válkou. Vědomí českého lidu se projevovalo v 2. polovině 19. století hlavně hojnou účastí na manifestacích a demonstracích. V tzv. táborech lidu byla hlásána česká, hlavně husitská, minulost a současně lid požadoval uznání práv Koruny české. Nicméně po neúspěšném prvním pokusu o české vyrovnání bylo české sebevědomí značně utlumené.⁵³ Dvě hlavní politické strany toho času byly Národní strana (staročeská) a Národní strana svobodomyšlná (mladočeská). Obě byly liberální, ale mladočeši byli o dost demokratičtější a radikálnější. Za jeden z důležitých ústupků vůči českému

⁴⁹ Ibid., s. 803-806.

⁵⁰ Ibid., s. 810.

⁵¹ Ibid., s. 812.

⁵² Kolektiv autorů, *Dějiny zemí Koruny české II.*, Praha, Litomyšl: Paseka, 2001, s. 103.

⁵³ Ibid., s. 108-112.

národu se považuje rozdělení pražské univerzity na českou a německou roku 1882.⁵⁴ Mladočeši měli celkově výraznější vliv, ač ne na dlouho, protože se objevila konkurence v podobě sociální demokracie, jejíž hlavní cíle byly osmihodinová pracovní doba a všeobecné hlasovací právo. Sociální demokracie měla hlavně dělnický charakter. Masový nástup proběhl 1. května 1890, při kterém pochodovaly desítky tisíc dělníků. Od té chvíle je neopomenutelnou součástí české politické scény.⁵⁵ Díky vyspělému systému školství byly české země tehdy jedny z nejgramotnějších a také profesori se těšili velmi dobrému společenskému postavení. Jedna z věcí, která této úrovni napomohla, bylo právě rozdělení univerzity, jelikož poté bylo možno studovat kompletně v češtině. Nejen profesori, ale také básníci a spisovatelé se těšili velké popularitě. V těchto letech působila májovská generace v čele s Janem Nerudou, dále zde patřit Vítězslav Hálek či skupina ruchovců a lumírovců. Co se týče konkrétně prózy, psaly se pouze historické romány, tedy hlavním představitelem byl Alois Jirásek. O celkově kladném přístupu ke kultuře svědčí také to, že existoval opravdu velký počet ochotnických divadel. V období již po přelomu století byla jistě nejvýraznějším historickým milníkem, v záporném slova smyslu, 1. světová válka. Oproti tomu se k jejímu konci začaly vytvářet ambice k vzniku samostatných českých zemí, ke kterému definitivně došlo roku 1918.⁵⁶ Hlavní osobností tohoto dění byl T. G. Masaryk, tedy spolu s Benešem a Štefánikem, kteří vedli zahraniční odboj ve Francii, kde také založili spolek Československá národní rada.⁵⁷ Masaryk nejen tehdy, ale po celý svůj život považoval za základní mravní ideu význam humanity a právě v této rozsáhlé duchovní i politické krizi byla nezávislost nejlepším východiskem. Ač byl silně věřící, považoval za nutnost uznání svobody všech, nenásilí, otevřenost a kritičnost, ovšem vše mimo rámec církve.⁵⁸ 30. října proběhlo oficiální připojení slovenského národa a tím tedy byl potvrzen vznik Československé republiky. V prvních volbách vyhrávali sociální demokraté. Jejich hospodářská politika směřovala k odstranění následků války a vytvoření předpokladů pro hospodářskou samostatnost státu.⁵⁹ Na tehdejší dobu začala fungovat velmi silná a pokroková politika, která prosadila např. již zmiňovanou osmihodinovou pracovní dobu, podporu v nezaměstnanosti, nemocenskou či úrazové pojištění.⁶⁰ V tomto „rozkvétající“ státě byl po druhé za prezi-

⁵⁴ Ibid., s. 116.

⁵⁵ Ibid., s. 119-120.

⁵⁶ Ibid., s. 148.

⁵⁷ Ibid., s. 140-142.

⁵⁸ Ibid., s. 148.

⁵⁹ Ibid., s. 167.

⁶⁰ Ibid., s. 168.

denta zvolen T. G. Masaryk.⁶¹ Demokracie zajistila možnost svobodného vyjádření a tak probíhal i svébytný kulturní rozvoj v čele s modernismem. Současně byly také zaváděny reformy ve školství a třeba roku 1920 byla také přejmenována univerzita na Karlovu univerzitu.⁶² V české literární tvorbě vynikal hlavně Karel Čapek (1890-1938), který ve svých dílech zdůrazňuje podobně jako Masaryk svobodu lidské vůle s hlubokým mravním ideálem demokracie. Veškerý tento vývoj utlumila v roce 1929 světová hospodářská krize, která kulminovala ještě o 4 roky později.⁶³ Vzhledem k rostoucí fašistické síle se navíc ČSR stala útočištěm politických emigrantů z Německa a Rakouska a tak se zde zároveň vytvořilo centrum antifašistické kultury. Bylo již jasné, že se v Evropě schyluje k válce. Z Hitlerovy strany byly na ČSR kladeny požadavky o připojení oblastí s více než 50% obyvatel Němci k jeho tehdy rostoucí říši. Řešení této situace vyplynulo 29. září 1938 na konferenci v Mnichově, kde byla bez účasti představitelů ČSR podepsána dohoda, plně akceptující německé podmínky a tak byla republika nucena odevzdat své pohraničí Německu.⁶⁴

Válka ovlivnila v konkrétní míře obě země, Indii i Československo. Vzhledem k již existujícím česko-indickým vztahům pak pochopitelně mezi nejen kulturními předáky obou národů proběhly odpovídající reakce. Stejně jako české země tak i Indie byla celou tu dobu pod cizí nadvládou a to způsobovalo vzrůstající tendence o obrození a nakonec samostatnost. A tak se tato doba mimo jiné vyznačuje protivládními demonstracemi a nepokoji plynoucí ze špatného chápání a zacházení s obyvateli těchto zemí.

⁶¹ Ibid., s. 179.

⁶² Ibid., s. 191.

⁶³ Ibid., s. 180-181.

⁶⁴ Ibid., s. 187.

4 Thákur a ČSR

4.1 Kontakt s českými indology

První příjezd Rabíndranátha Thákura do ČSR v červnu roku 1921 avizovala většina tehdejšího tisku. Mnoho českých spisovatelů, hudebníků a indologů se tehdy s Thákurem setkalo a vyjadřovali úctu, jakou měl český národ k básníkovi.⁶⁵ V té době byly známy české veřejnosti pouze některá díla. Z tohoto množství si mohli obdivovatelé udělat obraz o orientálním básníkovi. Snad nikdo z nich tehdy nebyl zklamán po jeho příjezdu, ba naopak. V českém povědomí figurovala samozřejmě zejména *Gítándžali*, pak také *Zahradník*, *Král temné komnaty*, *Domov a svět* či sbírka esejí *Sádhana*.⁶⁶ Následoval také vzrůst zájmu o jeho práce a překlady děl. Přestože, až na pár výjimek, nebyli znalosti jeho práce nějak hluboké, česká, zejména čtenářská, veřejnost měla více důvodů, proč si jej oblíbit.⁶⁷ Výhodu pro obdivovatele Thákurovy literatury poskytovaly zejména první překlady přímo z bengálštiny, které pořídil prof. Vincenc Lesný. Ostatní země Evropy byly odkázány na překlady skrze angličtinu. Anglické jsou velmi působivé, nicméně ztrácí mnoho kouzla, které básně v bengálštině obsahují.⁶⁸ Stejně jako první tak jeho druhá návštěva o pět let později měla velký úspěch a o ni také máme detailní přehled. Jeho druhý příjezd se uskutečnil na pozvání československých spisovatelů a byl čestným hostem České i Německé univerzity. Týden, který zde strávil od 9. do 15. října 1926, byl naplněn veřejnými vystoupeními a setkáními, přednáškami a recitacemi básní.⁶⁹ Thákur dorazil do Prahy 8. října ráno a ubytoval se v hotelu Juliš na Václavském náměstí. Tentýž večer byl hostem uskupení PEN klub v čele s Karlem Čapkem, který na jeho počest zorganizoval slavnostní večeři v Obecním domě. Neúčastnili se jí pouze členové PEN klubu, ale také představitelé ministerstva zahraničí, přední spisovatelé, umělci a žurnalisté. Úvodní uvítací projev byl učiněn profesorem Lesným, jak v bengálštině, tak v angličtině.⁷⁰ Následující den proběhla v přeplněném Paláci Lucerna přednáška o básnickových pohledech na umění a jeho důležitosti ve skutečném životě. Opět bylo všechno překládáno profesorem Lesným.⁷¹ 10. října bylo Thákurovo životní dílo představeno německému publiku profesorem Winternitzem. Celý jeho projev a

⁶⁵ ZBAVITEL D., Tagore and Czechoslovakia. In 1861-1961, A Centenary Volume, Sahitya Akademi, New Delhi 1961, kolektiv autorů, s. 365.

⁶⁶ Ibid., s. 365.

⁶⁷ Ibid., s. 366.

⁶⁸ Ibid., s. 366.

⁶⁹ FILIPSKÝ J., Notes on Tagore's visit to Czechoslovakia in 1926. In. *Rabindranath Tagore. The Poet's Religion and World Vision*, Moritz Winternitz, překl. Debabrata Chakrabarti, Gupta Press, Kolkata, 2011, s. 118.

⁷⁰ Ibid., s. 118.

⁷¹ Ibid., s. 119.

básně byly překládány právě Winternitzem do němčiny. Pro českou veřejnost byl důležitá zejména jeho návštěva Národního divadla 12. října. V tento večer byl publiku Thákur sám i jeho dílo a životní snahy či vize představeny jak jinak než profesorem Lesným. Představil jeho reformistické a vzdělávací snahy stejně jako jeho umění v tvoření básní v próze. Nejlepším zážitkem večera byla Thákurova vlastní recitace jeho veršů v originále, mezi které patřily úryvky z Gítáňdžali či Zahradníka.⁷² Následujícího dne si udělal výlet na český venkov. Spatřil povodí Labe a výhled na historickou horu Říp. V tento den mu společnost nedělal pouze profesor Lesný ale také Karel Čapek. Navštívili Mělník a Liběchov.⁷³ Ten samý den večer byl organizován sváteční večer v Novém Německém divadle. Jeho návštěva byla završena 14. října v Národním domě na Vinohradech. Jako závěrečný projev si vybral své oblíbené téma „civilizace a pokrok“. Další den před svým odjezdem už stihnul jen zastávku v Československém rádiu, kde měl možnost se s českým národem rozloučit.⁷⁴

S Rabíndranáthem Thákurem můžeme samozřejmě v jistém smyslu spojit jména mnoha českých indologů, ale v době jeho života s ním udržovali kontakt a silný přátelský vztah zejména dva z nich, Moriz Winternitz a Vincenc Lesný. Byli hostujícími profesory v Šántiniketanu a současně organizátoři Thákurových dvou návštěv v Čechách. Winternitz se poprvé setkal s Thákurem v Praze roku 1921, zatímco Lesný již dříve v Londýně. Do Prahy byl básník pozván kvůli učinění několika přednášek. Poté byl také sám Winternitz pozván do Šántiniketanu, aby zde rok vyučoval sanskrť.⁷⁵ Na Thákurově univerzitě Višvabháratí přednášel také Lesný a to v letech 1927-1928.⁷⁶ Přednášel nejdříve o gramatické stavbě starého indického jazyka, a poté co vzbudil u posluchačů veliký zájem, byl požádán o další cyklus na téma již konkrétně gramatiky sanskrťu a avesty.⁷⁷ Thákur zval západní učence do své školy na výuku sanskrťu, protože se domníval, že klasické indické školy jsou ve výuce příliš strohé.⁷⁸ Ještě před první návštěvou Thákura v Praze v roce 1921 vyšel v ústředním časopisu československých studentů Lesného článek, který seznamoval mladou generaci s básníkem.⁷⁹ Po jeho příjezdu

⁷² Ibid., s. 120.

⁷³ Ibid., s. 121.

⁷⁴ Ibid., s. 124.

⁷⁵ DEBABRATA Ch., *RabindranathTagore. ThePoet's Religion and World Vision, MoritzWinternitz*, GuptaPress, Kolkata, 2011, s. 3.

⁷⁶ Velké osobnosti filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Vincenc Lesný a česká indologie, Karolinum, Praha 1991, hlavní redaktor Odolen Smékal, jinak asi taky kolektiv autorů), s. 15.

⁷⁷ SMÉKAL O., kolektiv autorů, 1991, cit. dílo, s. 23.

⁷⁸ DEBABRATA Ch., 2011, cit. dílo, s. 4.

⁷⁹ SMÉKAL O., kolektiv autorů, 1991, cit. dílo, s. 46.

byl Lesným také uveden mezi české a slovenské spisovatele PEN klubu⁸⁰ v Praze.⁸¹ Už kvůli osobnímu kontaktu s Rabíndranáthem můžeme považovat Winternitzovy i Lesného informace a publikace za velmi věrohodné a užitečné. Winternitz uvádí například, že se Thákurovy myšlenky nedají stoprocentně definovat, stejně jako jeho pojetí náboženství a chápání Boha vůbec. Svě myšlenky nesystematizoval, ovšem můžeme je do jisté míry dedukovat třeba ze sbírky Sádhana.⁸² Charakterizuje jeho náboženství jako náboženství básníkovo.⁸³ Svě přednášky neprezentuje jako teolog nebo filozof, ale hlavně čerpá z vlastních zkušeností a myšlenek. Thákur uznával, že není schopen odpovědět na hlavní náboženské otázky například na původ d'ábla nebo co se děje po smrti. Na rozdíl od ostatních používá minimálně pojmenování „Bůh“, ale různé názvy jako univerzální duše člověka, věčný člověk nebo nejvyšší osoba.⁸⁴ Máme k dispozici také velmi bohatou korespondenci mezi Thákurem a Winternitzem, probíhající v letech 1921-1936. Z prvního dopisu Winternitze lze vypožorovat, že prvním Thákurovým přítelem byl Lesný, jelikož píše, že mu jeho přítel a kolega profesor Lesný oznámil neskonale dobrou zprávu, a sice že se básník chystá na první návštěvu do Prahy a prosí jej o možnost setkání se s ním.⁸⁵ Seznamuje jej velmi stručně se svou vědeckou prací a vyjadřuje svůj několikaletý zájem o Thákurova díla, která jej velmi okouzli. Kromě častého vyjadřování úcty korespondence obsahuje zejména plánování a bližší informace o příjezdu do Prahy, básnickově programu a poté případně reakce na již proběhlou návštěvu. Thákur v té době byl často nemocen, a proto se jeho plány na cestu zejména po Evropě často měnily a data příjezdu ani konkrétní program se nedal plánovat příliš dopředu. Z Winternitzovy strany padla například žádost o provedení přednášky také na Německé univerzitě a současně nabídl svou pomoc při veškeré organizaci.⁸⁶ Thákur ve svém prvním dopise 11. června 1921 Winternitze zklamal, jelikož jeho zdraví v té době opravdu nebylo dobré a svůj příjezd do Prahy nepotvrdil. 18. června, ale k radosti všech nakonec dorazil.⁸⁷ Následující dopis již vystihuje Winternitzovy dojmy z času stráveného s básníkem. Vyjadřuje velké nadšení z tohoto zážitku a také z pozvání do Šántiniketanu, což se poté odráželo v dalších dopisech, kde se hovoří naopak o Winternitzově programu a

⁸⁰ PEN club je celosvětové sdružení spisovatelů, založené 5. října 1921 v Londýně.

⁸¹ SMĚKAL O., kolektiv autorů, 1991, cit. dílo, s. 46.

⁸² WINTERNITZ M., *Rabindranath Tagore. The Poet's Religion and World Vision*, překl. Debabrata Chakrabarti, Gupta Press, Kolkata, 2011, s. 118.

⁸³ WINTERNITZ M., 2011, cit. dílo, s. 26.

⁸⁴ *Ibid.*, s. 27.

⁸⁵ *Ibid.*, s. 92.

⁸⁶ *Ibid.*, s. 93.

⁸⁷ *Ibid.*, s. 94.

pojetí přednášek na univerzitě v Šántiniketanu.⁸⁸ Thákur dokonce později dostává dopis od Winternitzovy dcery a dozvídá se, že i on onemocněl. Vyjadřuje nad touto zprávou lítost a doufá v brzké obdržení zpráv o jeho uzdravení. Thákur byl v roce 1925 znovu v Evropě, ale bohužel opět zasilá, tentokrát z Itálie, svému příteli dopis, ve kterém mu sděluje, že onemocněl a že jeho cesta do ČSR je v nedohlednu, jelikož musí odjet zpět do Indie.⁸⁹ Téhož roku v září Thákur o sobě podává opět špatnou zprávu, nyní již 64 let starý básník opakovaně podléhá nemocím a jeho cesta do Evropy je mu doktorem zakázána. V dalších dopisech se Thákur například také zmiňuje o svém setkání s Romainem Rollandem.

Lesného publikační a překladatelská činnost je opravdu co do rozsahu velmi bohatá. Překládá z mnoha indických jazyků zejména ze sanskrtu, páli, bengálštiny a hindštiny.⁹⁰ Kromě významných prací historických, či publikací o buddhismu je pro náš účel potřeba vyzdvihnout hlavně četné překlady z bengálského originálu, které začal překládat jako první právě Lesný anebo, nejen pro dnešní studenty, velmi užitečnou monografii *Rabíndranáth Thákur, Osobnost a dílo*, z roku 1937.⁹¹ V díle nicméně vzhledem k roku vydání není zahrnuto básníkovo poslední období tvorby na sklonku jeho života.⁹² Kniha byla bohužel vydána v době působení nacistů na území ČSR a vzhledem k tomu, že Thákur byl jeden z předních světových bojovníků proti fašismu, byla zakázána dřív, než se stačila jakkoliv vrýt do povědomí čtenářů.⁹³ Dušan Zbavitel předpokládá, že by její světový význam nabyl větších rozměrů, avšak anglické vydání tohoto díla shořelo v Londýně při jeho bombardování.⁹⁴ Kromě této monografie jsou opravdu důležitým přínosem jeho překlady Thákurových veršů, dramát i próz. Jak jsem již zmínila výše, Lesný byl prvním Evropanem, který překládal přímo z bengálštiny. Nicméně používal na druhé straně také Thákurovy verze anglické, a tak máme k dispozici srovnání obou verzí.⁹⁵

Na Štědrý večer roku 1937 byla Československým rozhlasem pořádána akce s názvem Pozdrav lidem dobré vůle. Tohoto mírového poselství se zúčastnil průkopník české techniky František Křižík a spisovatel Karel Čapek. František Křižík zasilal své mírové pozdravy jednomu z nejvýznamnějších vědců všech dob Albertu Einsteinovi,

⁸⁸ Ibid., s. 97-98.

⁸⁹ Ibid., s. 104.

⁹⁰ SMĚKAL O., kolektiv autorů, 1991, cit. dílo, s. 57.

⁹¹ Ibid., s. 58.

⁹² Ibid., s. 58.

⁹³ Ibid., s. 58.

⁹⁴ Ibid., s. 58.

⁹⁵ Ibid., s. 59.

zatímco Karel Čapek Rabíndranáthu Thákurovi. Právě Lesný tlumočil rozhlasové poselství Karla Čapka v době vzrůstajících fašistických akcí.⁹⁶ Vzhledem k důležitosti této události a jeho významu na půdě česko-indických vztahů uvedu jeho plné znění:

*"Mistře Thákure, harmonický hlase Východu, zdravíme Vás z Československa, kde nyní padá sníh, z Evropy, kde je nám teskno, ze západního světa, kde ani ty nejvyspělejší národy si nemohou podat ruce jako rodní bratři. A přeče i přes tu dálku zemí a kultur k Vám vztahujeme bratrskou ruku. K Vám, básníku sladké moudrosti, k Vašemu pokojnému Shantiniketanu, k Vaší veliké Indii, k Vaší nesmírné Asii, i té, která je nyní obracena vniveč zbraněmi, jež vynalezl Západ. Ve chvíli, kdy na nejzápadnějším i nejvýchodnějším okraji našeho společného kontinentu duní děla, volá Vás na rozhraní roku slabounký hlas západní demokracie. Ať žije svět, ale budiž to svět rovných a svobodných lidí."*⁹⁷

Thákur svým přátelům telegraficky odpověděl a zaslal do Prahy velmi emotivní báseň:

„Když se konečně můj duch vyprostil ze sluje nevědomosti,
vyplul v divoké bouři úžasu
na okraj kráteru pekelné sopky; ve žhavém kouři
pení se a zmítá planoucí opovržení člověkem,
nenávislný jeho křik rozechvívá hlubiny země,
zatemňuje ovzduší. Spatřil jsem
sebevražedné bláznovství naší doby, viděl jsem na jejím těle
ohavná znetvoření úpadku. Na jedné straně pyšná krutost,
nestydaté blábolení opilce, na druhé straně
váhavý třas kroků zbabělého, jenž tiskne k hrudi
sporý majeteček chud'asa; jako vystrašené zvíře
párkrát vyštěkne a pak už jen slabě skučí
v nemohoucí tiché pokoře. A všichni vládcové
prastarých mocností na shromážděních národů
zadržují své příkazy a zákazy za přehradou sevřených rtů
v pochybách a váhání. Do zvířené oblohy
vzlétají hejna ďábelských ptáků z druhého břehu pekelné řeky,
řvouce zmechanizovanými křídly- supi lační lidského masa,
kteří znesvětili nebe. Ty velký Soudce, který sedíš
na trůnu věčnosti, dej sílu, ó dej mi sílu,

⁹⁶ Ibid., s. 27.

⁹⁷ <http://www.radio.cz/cz/rubrika/udalosti/mirove-poselstvi-karla-capka>

propůjč mému hlasu burácivost hromu, bych mohl kruté barbary,
kteří vraždí děti, lidi, zaplavit prokletím,
jež na věky bude znít v tepu srdce hanebné tradice,
až tento zbabělý, vyděšený, zotročený věk
bez hlesu zmizí pod popelem své vlastní pohřební hranice.
Na všech stranách chrlí hadi jedovatou síru,
jako prázdný výsměch znějí sladká slova míru.
Ještě než se rozloučím,
k vám všem se obracím-
chystejte se k válce proti smečce ďáblů zlých
ve všech domech, ve všech příbytcích!“

Rabíndranáth Thákur
*Šántiniketan, 25. prosince 1937*⁹⁸

Stejně tak o rok později projevil Thákur své sympatie českému národu znovu při příležitosti podepsání Mnichovské smlouvy. Tehdy napsal Lesnému dopis, který obsahoval mimo jiné toto vyjádření: „Cítím s utrpením Vašeho národa tak hluboce, jako kdybych byl jedním z Vás. Vždyť to, co se stalo ve Vaší zemi, není jenom místní neštěstí... Cítím se tak ponížen a tak ubohý, když toho vše pozoruji – ponížen proto, že vidím, jak všechny hodnoty jsou zrazovány, jedna po druhé, a ubohý proto, že jsme bezmocní, abychom tomu zabránili. Moje vlast sama je obětí tohoto bezpráví... Pokud se týče Vaší vlasti, mohu jen doufat, třebaš je dnes opuštěna a oloupena, že zachová svou národní celistvost, a obrátí-li se ke svým nezcizitelným pramenům, že si vytvoří ještě bohatší národní život, než měla dříve.“⁹⁹

Hluboký osobní vztah, který se vytvořil mezi Lesným a Thákurem, se tedy značně promítal do básníkovy poměru k Československu.¹⁰⁰ Kromě profesora Lesného, který tvorbu překladů přímo z bengálštiny započal a velmi rozvíjel je v tomto ohledu velmi důležitý také indolog pozdějšího období a současně Lesného přímý žák, Dušan Zbavitel. I díky působení těchto dvou indologických osobností v překladatelském ohledu a také protože oba sestavili uznávané Thákurovy biografie, pokusila jsem se o sestavení tabulky s přehledem prepisů, žánrů a dalších údajů děl básníka, které jsou jimi oběma v biografích zmíněna (viz Appendix). Nejen překlady básní či románů a sestavení

⁹⁸ SMÉKAL O., kolektiv autorů, 1991, cit. dílo s. 51-52.

⁹⁹ České znění dopisu, který byl 13. prosince 1938 zveřejněn v londýnském tisku, přinesl *Nový Orient*, 1, 1945-46, č. 1, s. 8.

¹⁰⁰ SMÉKAL O., kolektiv autorů, 1991, cit. dílo, s. 27.

biografie jsou nám k dispozici jako výsledek zájmu a úsilí českých indologů, ale také četné články zejména v Novém Orientu.

4.2 Leoš Janáček

Leoš Janáček je jedním z nejvýznamnějších českých hudebních skladatelů. Narodil se roku 1854, považujeme ho tedy za skladatele 19. století. Byl následníkem velkých skladatelů jako např. Bedřicha Smetany či Antonína Dvořáka, na rozdíl od nich měl ale velmi osobitý přístup k metodě práce, k pohledu na zdroje své inspirace i k celkovému nahlížení na svět kolem něj.¹⁰¹ Osobitý přístup měl po celý život jistě i sám Thákur, společný měly také celoživotní růst. Také Janáček se nikdy nezastavil a neřadil se mezi skladatele, kteří v pokročilém věku jen hodnotili své dílo, nebo ukončovali tvorbu.¹⁰² Janáček se poprvé setkal s Thákurem roku 1921. V tomto roce byl, jak již víme, Thákur na své první návštěvě Prahy. Na Karlově Univerzitě přednášel o buddhismu a právě na tuto přednášku a pozdější čtení básní se přišel Janáček podívat. Od doby, kdy vyslechl Thákurův přednes, byl pod vlivem této silné osobnosti. Rozhodl se použít část jeho básní ze sbírky *Zahradník* do své hudby.¹⁰³ Poté během následujících pěti měsíců vytvořil hudební kompozici s názvem *Potulný šílenec*. Je to vzrušující dramatický kousek pro smíšený sbor i sólový zpěv. Dílo je považováno za jedno z nejdůležitějších a nejpůsobivějších skladeb tohoto typu hudby.¹⁰⁴ Janáček se tímto dílem zamýšlí nad lidským údělem a pohlíží zpět na svou tak svízelně nalézanou cestu, na níž každý krok byl krokem úporného hledání. V osudu potulného šílence, který znovu hledá "prubírský", lze spatřit obraz Janáčkovy života.¹⁰⁵ Leoš Janáček nehovořil bengálsky, ani tomuto básníkovu rodnému jazyku nerozuměl, nicméně naslouchal jeho básním z pohledu hudebníka, viděl jejich vnitřní rytmus a melodii.¹⁰⁶ *Potulný šílenec* měl premiéru 21. září 1924 v provedení Pěveckého sdružení moravských učitelů v Rosicích u Brna. Téhož roku proběhlo představení díla v Pražském Mozarteu jako součást koncertu organizovaného Pražskou Konzervatoří.¹⁰⁷ Jedna z částí verše byla dokonce vyryta na Janáčkův náhrobní kámen na Centrálním hřbitově v Brně. Tento text je přesné znění, jež Janáček použil ke zhudebnění. Kurzívou jsou označena slova, která jsou ve skladbě vypuštěna:

¹⁰¹ LOEWENBACH J., LeosJanacek and RabndranathTagore. In 1861-1961, A CentenaryVolume, SahityaAkademi, New DELhi 1961, kolektiv autorů, s. 159.

¹⁰² Ibid., s. 159.

¹⁰³ Ibid., s. 159.

¹⁰⁴ Ibid., s. 159.

¹⁰⁵ <http://www.psmu.cz/janacek-cz.html>

¹⁰⁶ LEWENBACH J., 1961, cit. dílo, s. 160.

¹⁰⁷ <http://www.kiseljov.ic.cz/kiseljov%20bakalar%20konecny%20strom%20zivota%2070.pdf>

„Potulný šílenec hledal zlatotvorný kámen; vlasy měl zcuchané, vyrudlé a zaprášené; tělo vyhublé a stín, rty pevně sevřeny jako *zamčené* dveře jeho srdce, oči planoucí jako lampa světlušky, hledající druha.

Před ním hučel nekonečný oceán.

Žhavé vlny neustále vyprávěly o skrytých pokladech, vysmívajíce se nevědomosti, jež neznala smyslu jejich hovoru.

Neměl již *asi* naděje, přece *však* si nechtěl odpočinouti, *neboť* hledání stalo se mu životem, tak jako oceán *neustále* zdvihá své paže k nebesům *po nedosažitelném*, tak jako hvězdy jdou v *kruzích*, a stále hledají cíl, jehož nelze dosáhnouti, právě tak šílenec se zaprášenými *vyrudlými* kadeřemi *ustavičně* bloudil, hledaje kamene zlatotvorného.

Jednoho dne přišel jsem, venkovský hoch, a tázal se: „Řekni mi, jak jsi dostal ten zlatý řetěz kolem krku?“

Šílenec užasl- řetěz, který *kdysi* byl železný, byl opravdu zlatý; *nebyl to sen, nevěděl však, kdy se proměnil.*

Divoce bil se do čela- kde, ó kde jej potkalo štěstí, aniž o tom věděl?

Byl si navykl zdvíhati oblázky a dotýkati se řetězu a zahazovati je, aniž se podíval, nastala-li proměna; tak šílenec našel a ztratil zlatotvorný kámen.

Slunce se nížilo k západu, obloha byla zlatá.

Šílenec se vracel *po svých stopách* znovu hledati ztracený poklad se silou vyhaslou a tělem sehnutým a srdcem v prachu jako strom, jenž byl vyvrácen.¹⁰⁸

Je mylné se domnívat, že Potulný šílenec je jedinou spojnici mezi Janáčkem a Thákurem. Patří sice mezi ty nejdůležitější, existují ale ještě dvě eseje napsány Janáčkem a přinášející svědectví o hlubokém ovlivnění Thákurem na jeho osobnost.¹⁰⁹

4.3 Milada Ganguli (rozená Sýkorová)

Československá rodačka, která se pohybuje nejen v oboru indické etnologie, ale také je spisovatelkou a amatérskou badatelkou. Takto by se velmi povrchně dalo popsat osobnost Milady Ganguli. Dostalo se jí jazykového vzdělání v Praze a v Londýně. Tam

¹⁰⁸ JANÁČEK L., POTULNÝ ŠÍLENEC: *Mužský sbor se sopránovým sólem na text Rabindranátha Thákura*, Praha: Supraphon, 1976, s. 4.

¹⁰⁹ LOEWENBACH J., 1961, cit. dílo, s. 161.

se seznámila s Mohanlállem Gangulim. Právě on, její budoucí manžel, byl blízkým příbuzným Rabíndranátha Thákura. Usadila se s ním v Kalkatě a nejen s prostředím, ale dokonale se sžila i s bengálským jazykem. V jedné ze svých publikací z indického prostředí, *Obrázky z Bengálska*, věnuje celou kapitolu popisu očekávaného setkání s básníkem. Začíná cestou vlakem, během které netrpělivě očekávala příjezd do Šantiniketanu. Mohanlál Ganguli jí dokonce při cestě vyprávěl o básníkově zklamání a nechuti z obdivu krajanů po jeho příjezdu z Evropy po získání Nobelovy ceny.¹¹⁰ Jak jsem již uvedla v úvodu práce, stejně tak Mohanlál Ganguli věděl, jak Thákur nesl těžce nepochopení krajanů před dosažením úspěchu na mezinárodním poli. Projev úcty, který s láskou Rabíndranáth hodnotil jako nejkrásnější uznání, bylo přání z řad dětské generace jejich velkého rodinného domu, organizované otcem Mohanlála.¹¹¹ Po příjezdu byli ubytováni v hliněném domku, který poté co ho Thákur přestal obývat, věnoval Gándhímu.¹¹² Ihned od brzkého rána autorka popisuje typický chod školy, tak jak jej Thákur vždy propagoval. V praxi šlo o těsný styk s přírodou a to po celý den od časných ranních hodin. I sám Thákur byl znám svou pracovní aktivitou do pozdních nočních hodin a znovu od velmi brzkého rána.¹¹³ Už v dětských letech, inspirován Kálidásou, jej uchvátila myšlenka lesní školy, tzv. tapóvany.¹¹⁴ Byly to osady z domů, kde současně žil učitel s celou rodinou a svými žáky. Nedbalo se nejen na hluboké studium, ale také na praktické dovednosti. Nechtěl v nich pouze probudit ducha vzdělání, ale také praktičnosti a schopností do samostatného života.¹¹⁵ Ač se nám tak nemusí jevit, jeho přátelé učitelé jej hodnotí jako poměrně přísného. Ani to ale nezpůsobilo, že by se drtivá většina studentů netěšila na jakékoliv čtení básní, nacvičování dramát či jiné události, ve kterých stál Thákur v čele.¹¹⁶ Také si nelze nevšimnout usměvavých tváří všech přítomných, nejen dětí, ale také učitelů či snad zahradníků. Je to snad důsledek působení přírody nebo kouzelného básníkovy ducha?¹¹⁷ I sama Milada Ganguli popisuje vzrušení a radost z prvního setkání, z básníkovy přívětivého vzhledu a chování. Právě, když se dozvěděl o jejím původu, ihned vzpomněl na svého blízkého přítele prof. Lesného.¹¹⁸ Vzhledem k době jejich setkání, roku 1940, ale bohužel Thákura netěší jen příjemné vzpomínky na přátele, které má v Československu, ale velmi jej rozesmutňovala myšlenka na právě probíhající vál-

¹¹⁰ GANGULI M., *Obrázky z Bengálska*, Praha: Orbis, 1963, s. 154.

¹¹¹ *Ibid.*, s. 155.

¹¹² *Ibid.*, s. 155.

¹¹³ *Ibid.*, s. 157.

¹¹⁴ *Ibid.*, s. 163.

¹¹⁵ *Ibid.*, s. 164.

¹¹⁶ *Ibid.*, s. 166.

¹¹⁷ *Ibid.*, s. 157.

¹¹⁸ *Ibid.*, s. 158.

ku.¹¹⁹ V Šántiniketanu probíhala ale slavnost jara, jak se později ukázalo, Thákurova poslední. Co se týče konkrétně školy v Šántiniketanu, lze těžko odhadnout, jakým směrem by se ubíraly jeho kroky, jelikož organizace školy se během let velmi měnila, jelikož přibývalo velké množství nových a nových zájemců o studium a tak původní osobní systém musela vystřídat už složitější organizace nejen finančních záležitostí.¹²⁰ Nejen z důvodu rozšiřování kvůli kapacitě žáků, ale také kvůli ambicím samotného Thákura o šíření světového bratrství a tedy jeho propagace v univerzitě na více mezinárodní úrovni, byla rozšířena na univerzitu Višvabháratí.¹²¹ Vyzdvihování úcty k indické kultuře, poznávání cizích zemí asijských i mimo asijských bylo určeno jako hlavní cíle nově vzniklé univerzity. Protože Thákur chtěl spojit Indii s ostatními kulturami, bylo běžné, že univerzitu od samého začátku navštěvovali rozliční profesori, badatelé i studenti z mnoha zemí. Zde v knize autorčin bengálský průvodce Šántiniketaniem opět vyzdvihuje návštěvu profesora Lesného a Winternitze.¹²² Později spatřuje v jídelně broušenou vázu z českého skla, dar rovněž profesora Lesného.¹²³

Zajímavé je, že v knize Zory Dvořákové, kterou jsem použila jako další zdroj, je malířem Hněvkovským zmiňován zákaz konzumace masa v celém komplexu univerzity. Milada Ganguli nicméně popisuje velmi bohatý masový oběd, ke kterému všichni společně usedli.¹²⁴

Milada Ganguli také nahlédla pomocí Rabíndranáthovy snachy Pratimy na velkou fotografii pořízenou právě v Praze. Když projížděli Prahou, jejich auto se pokazil motor a nějaký člověk je v tom čase pozval k sobě. Zjistilo se, že je to fotograf, který si již před tím chtěl básníka vyfotit. Zhotovil řadu fotografií a jednu z nich měl doma Thákura vystavenou.¹²⁵ Jak v následující kapitole uvidíme, Milada Ganguli odcházela ze Šántiniketanu ohromena mnohem více než například Hněvkovský, snad proto, že měla k této kultuře i jazyku více blízko jako například také Lesný a Winternitz. Thákura samotného velmi ctili všichni, ale například Hněvkovský jako jediný odjížděl zklamán.

¹¹⁹ Ibid., s. 159.

¹²⁰ Ibid., s. 166.

¹²¹ Ibid., s. 168.

¹²² Ibid., s. 168.

¹²³ Ibid., s. 174.

¹²⁴ Ibid., s. 174.

¹²⁵ Ibid., s. 176.

4.4 Jaroslav Hněvkovský (jeho návštěva Šántiniketanu podle knihy Zory Dvořákové, Indie, touho má)

Jaroslav Hněvkovský se narodil v Žebráku u Berouna do zemědělské rodiny. Již od školních let projevoval velký zájem o malířství a dnes je definován převážně jako malíř, který působil primárně v Indii a na Cejlonu. Před tím než se dostal do Indie, cestoval také po Evropě, působil na Balkáně i v Itálii. Právě zde se seznámil s Otakarem Nejedlým, se kterým poté provádí cestu do Asie. Nejedlý se však později odpojil a byl nucen kvůli onemocnění odcestovat zpět do vlasti. Zážitky z cest před návratem domů popsal ve své knize *Malířovy dojmy a vzpomínky z Cejlonu a Indie*. Stejně jako Nejedlý i Hněvkovský po svých cestách napsal dílo sestavené z cestovních dopisů matce a ze svých maleb. Nazval ho *Malířovy listy z Indie*.¹²⁶ Po odjezdu svého přítele se tedy Hněvkovský vydal na cestu do mnoha míst Indie. S básníkem se poprvé setkal v Londýně a do Šántiniketanu dorazil na Thákurovo pozvání nedlouho poté. Hněvkovský měl jako drtivá většina Thákurových obdivovatelů velmi příjemné první i následující setkání. Thákur znám svou pohostinností ani u něj nezklamal. Malíř ihned při prvním klidnějším setkání měl možnost v klidu zkoumat Rabíndranáthovo populární osobní kouzlo. Uvažoval dlouho nad tím, co jej způsobuje. Snad ten mírumilovný, zahledlý a laskavý výraz. Umění jakým dokáže lidi i věci pozorovat a naslouchat jim. Krom pozorování jeho, již podle pověstí i o jeho otcí, krásné tváři byl velmi nadšen dotazy a vyjadřováním se o Československu. Thákur, jak víme, měl v naší vlasti nejednoho přítele a o samotném prezidentu Masarykovi se vyjádřil jako o nadměrně milém člověku.¹²⁷ Československo považoval za velmi krásnou zemi a její obyvatelé jako velmi mírumilovné čímž je přirovnal k českému národu. Už jiného přijetí se mu dostalo od ostatních kolegů učitelů, až na výjimku, kterou zaručil reverend Pearson, který se po ukončení misionářské cesty přidal k následování Thákura. Tuto skutečnost považoval za nejlepší rozhodnutí, nejen v duchovním smyslu.¹²⁸ Reakce Hněvkovského jsou, nicméně trošku rozpačité. Chvilí měl starosti z chladného a odměřeného chování svých kolegů a poté si zase stěžoval na nedostatek soukromí a pohodlí kvůli přehnanému zájmu z řad místních umělců, kteří mu svou pozorností nedali téměř vydechnout.¹²⁹ Jeho prvotní nadšení brzy upadávalo i přesto, že se snažil do bengálského umění proniknout. Celkovou uměleckou výchovu v Šántiniketanu hodnotil slovy: „Všechny práce v galerii vyvěšené mají spo-

¹²⁶ http://www.rozhlas.cz/brno/upozornujeme/_zprava/252011

¹²⁷ DVOŘÁKOVÁ, Z., *Indie, touho má*, Beroun: Baroko & FOX, 1997, s. 3

¹²⁸ *Ibid.*, s. 247.

¹²⁹ *Ibid.*, s. 248.

lečný ráz, jako by byly od jednoho autora. V tom duchu vede se i vyučování v této ‚kolabě‘ (Hněvkovského zkomolenina slova kalábhavan, Šántiniketánské školy bengálského umění), tj. v národním indickém, podle tisícileté tradice. Chtějí takovými zůstatí, a tudíž lišiti se od škol státních (anglických), zařízených úplně po evropsku, zejména studiem podle přírody a živých modelů. Škola bengálská dává přednost plně volné představě a tomu domnívají se činiti zadost, komponující výhradně z mytologie nebo ze slavných básníků Východu sladké dívčí postavy v úhledných rouchách, upravující linie záhybů s neobyčejnou péčí a porozuměním. Nedbají valně anatomických proporcí těla, ale věnují zvláštní pozornost kresbě prstů ruky, pak oka, nosu a rtů, podle ustálených dávných vzorů, čímž jsou si celkem všechny tváře podobny, nevyjadřující zvláštního duševního stavu.¹³⁰ Na univerzitě, jak již víme, panoval opravdový řád, a takový zřejmě fungoval i v produkci veškerých maleb. Jsou ale také zvyky, které se Hněvkovskému zalíbily. Každou středu se scházeli věřící, usedali naproti Thákura a zpívali jeho skladby. Ten poté četl dlouhý text v bengálštině. Každého dne se také ozýval okolím hlas vrátného, který zpíval Thákurovu oběť písní.¹³¹

Hněvkovský se konečně rozhodl namalovat i samotného Thákura. Tedy jeho portrét, na němž je zobrazena pouze hlava za různých světelných podmínek. Tato akce mu zajistila větší autoritu, nejen u básníka, ale také u místních žáků umění. Namaloval v té době mnoho obrazů, ale studenti obdivovali nejvíce právě ty s jejich „božským učitelem“. Postupem času nalézal více a více věcí, které ho spíše popuzovaly, než těšily. Kromě nespokojenosti s již zmiňovaným bengálským uměním začal negativně dumat nad místními pravidly, kvůli zákazu pití alkoholu dokonce vyrazil do Bólpuru a celý večer hojně popíjel.¹³² Myslel si také, že pravidla fungují pouze za přítomnosti Thákura, domníval se, že by si nikdo před takovou přirozenou autoritou nedovolil porušit ba i jediné pravidlo. Byl ovšem velmi překvapen, když až na pár výjimek, po Thákurově odjezdu režim na univerzitě šlapal dokonale podle plánu. Už tehdy se v něm probudily myšlenky o opuštění Šántiniketanu, ale měl obavy, že se svému hostiteli tímto brzkým odjezdem příliš nezavděčí. I přesto, že byl pro něj Thákur středem pozornosti a úcty, něco proti atmosféře v Šántiniketanu se v něm vzbouzelo a jeho nechuť k delšímu pobytu se stupňovala.¹³³ Kvůli zvykům, které Hněvkovský neuznával, se mu nechtělo chodit do společnosti obklopující Thákura. Jinou možnost k setkání s ním ale neměl a tak se

¹³⁰ Ibid., s. 249.

¹³¹ Ibid., s. 250.

¹³² Ibid., s. 253.

¹³³ Ibid., s. 256.

časem přestali téměř vídat, což mu bylo také mnohými vytýkáno, dokonce i jednou indickou dívkou, kterou maloval a do které se také zamiloval.¹³⁴ Neshody ohledně názorů na bengálské umění se stupňovaly a s kolegy a vedením univerzity měl Hněvkovský časem velmi negativní vztahy. Thákur na jeho názory reagoval spíše vyhýbavě. Rozhodl se tedy, že opravdu odjede, načež až v poslední okamžik byl schopen sdělit Thákurovi své city k němu a oba velmi dojatí se rozloučili s nadějemi brzkého shledání. Hněvkovského celkový dojem obsahuje velkou dávku zklamání, nad Šántiniketanem, i nad sebou samým.¹³⁵

¹³⁴ Ibid., s. 259.

¹³⁵ Ibid., s. 262.

5 Závěr

Závěrem své práce bych chtěla jednak shrnout vztah Rabíndranátha Thákura k Československu a také lehce nastínit jeho působení v ostatních zemích Evropy. I v zahraničí kamkoliv přijel, byl přijat téměř bez výjimky s neskutečným nadšením. Mnoho evropských představitelů tehdejšího kulturního života jej však pochopilo špatně, jelikož jej zbožňovali špatným způsobem a ze špatných důvodů. V mnoha případech se tak dělo, protože nebyli schopni vnímat jeho tvorbu na potřebné duchovní a kvalitativní úrovni, která by jim umožnila smysluplnou reakci na tak výjimečnou osobnost, která k nim poprvé přijela z dalekého Bengálska.¹³⁶ Nárůst jeho obdivovatelů narostl logicky zejména po získání Nobelovy ceny, ale našli se i takoví, kteří i poté vynakládali snahu jej zavrhnout a jeho díla zamítnout.¹³⁷ Jeho úspěch se nedá měřit, jak by si někteří mohli myslet, prodejností knih nebo počtem lidí, kteří se zúčastnili jeho přednášek. Ani články a knihami o něm publikovaných. Úcta k jeho práci spočívá v křehkosti a přirozenosti těžko měřitelné statistickými údaji.¹³⁸ V roce 1913 bylo ve Velké Británii publikováno asi 12 000 knih. Mezi těmi nejlepšími bylo pro ukázkou například dílo Ronalda Amundseny – Jižní pól. V následujícím roce však bylo literárními kritiky uznáno, že žádný ze všech nejprodávanějších a nejúspěšnějších titulů, které vyšly roku 1913, nedokázal oslovit a zaujmout široké a už vůbec ne masové množství čtenářů. Právě Gítáňdžali byla jediná básnická sbírka, či dokonce jediné dílo poezie, které se zařadilo toho roku mezi díla s největší oblíbeností a úspěchem.¹³⁹ Jak se později projevilo, měla obrovský úspěch. Byl to kulturně velice plodný a živý rok a tak čtenářská populace byla připravena přivítat jakýkoliv druh exotické literatury. Z knih, které bychom mohli v tomto období považovat za bestsellery, byla většina knih vypovídajících příběhy ze zemí více či méně vzdálených, například výše zmiňovaný Jižní pól. Také proto není divu, že čtenáři rádi přivítali něco tak exotického jako indickou poezii.¹⁴⁰ V průběhu prvních dvacátých let minulého století byla Thákurova popularita znát zejména ve Velké Británii a Francii. Jeho velmi dobrým přítelem se dokonce stal i Romain Rolland. Během války a po ní bylo nadšení z jeho děl na svém vrcholu, v Británii a USA ale velmi rychle opadlo. Alex Aronson se domnívá, že se tak stalo, protože ještě nadešel jeho čas a že západní státy ještě očividně nedosáhly rovnováhy mysli, která by byla schopna tuto literaturu

¹³⁶ ARONSON A., *Rabindranath through western eyes*, Calcutta: RDDHI-INDIA, 1978, s. 4.

¹³⁷ *Ibid.*, s. 3.

¹³⁸ *Ibid.*, s. 21.

¹³⁹ *Ibid.*, s. 1.

¹⁴⁰ *Ibid.*, s. 2.

více a dlouhodobě vstřebat.¹⁴¹ Také opět tvrdí, že dalším důvodem tohoto rychlého vzestupu a následného pokusu je právě to, že většina čtenářů obdivovali Thákura ze dne na den a činili tak ze špatných důvodů.¹⁴² Oproti tomu Německo, Rusko a samotná Indie v té době mnoho obdivu neprojevovaly. Naopak, zajímavé je, že právě v Indii se mu hodnotného uznání dostalo až po získání Nobelovy ceny, což jak už víme, básníka velmi trápilo a znepokojovalo. Tyto země nebyly za války příliš impulsivní a také možná proto přijetí jeho literatury bylo pozvolné a tedy více trvalé a přirozenější. Evropa celkově se pomocí jeho díla pomalu učila dívat se na samu sebe skrze oči Východu.¹⁴³

Dalším mezníkem jeho života bylo, když navštívil Rusko. Nejen pro myšlení Rabíndranátha, ale také pro prózu byla návštěva Ruska velkou inspirací, ze které vzešla kniha *Rášijár čithi* (Dopisy o Rusku), ve které je nejvíce patrný obdiv k vývoji SSSR. V té době existovalo SSSR 13 let a Thákur ho samozřejmě nejprve srovnává s Indickým systémem, a hlavně s výsledkem koloniální britské vlády po 200 letech, ale zejména vyjadřuje svůj hluboký obdiv k tak rychlému vývoji této země. Oceňuje zvláště řešení zemědělských problémů a otázky šíření vzdělanosti. Pobyt v Rusku ho opravdu nadmíru ovlivnil a je zjištěním všech výsledků snažení SSSR po pouhých 13 letech nadšen. To vše mělo za výsledek, že se jen prohloubila jeho nedůvěra v nadvládu Britů a po návratu do Indie viděl více veškeré nedostatky. Viděl je samozřejmě i předtím, nicméně tento jeho dojem se o to více prohloubil a všechny problémy zdály se být horšími. Toto vede ke skutečnosti, že všechny jeho následující díla a články jsou tímto nadmíru ovlivněny, více se také angažuje v poli boje indického lidu, což před návštěvou Ruska víceméně bojkotoval.

Pro Bengálce a Indý je Rabíndranáth Thákur až dodnes velevýznamná postava. Na Západě ale jeho pověst poněkud upadá. Starší anglické překlady jeho poezie zní moderním uším ležerně a marnivě. Jedno z jeho prozaických děl známé mimo Indii, román *Domov a svět* z roku 1915, nezískal všeobecné uznání. Maďarský marxistický kritik Georg Lukács ho dokonce označil za maloměšťácký brak.¹⁴⁴

Pokud se budeme pohybovat v mezích Evropy, Československo by se mohlo zařadit mezi země Thákurovi velmi blízké. V českých zemích pro něj neprobíhaly pouze „služební cesty“, autorská čtení či snad zájem o turismus v naší zemi. Měl zde nejednoho přítele. Za prvé logicky mezi tehdejšími indology, ale také mezi literární a kulturní

¹⁴¹ Ibid., s. 77.

¹⁴² Ibid., s. 72.

¹⁴³ Ibid., s. 23.

¹⁴⁴ http://www.rozhlas.cz/cro6/internet/_zprava/ruske-predjari-rabindranath-thakur-a-krasa-davnych-casu-997017

elitou vůbec. Přes spisovatele, hudebníky až po prezidenta. Uskutečnění těchto vztahu jistě pomohla všeobecně tradice udržování dobrého vztahu s Indií. Tento vztah, můžeme říci, trvá až dodnes. Ne každá evropská země se tímto mohla v oné i dnešní době pochlubit. Orientální ústav v Praze hostil od 20. let mnoho indických studentů a konal četné mezinárodní akce. Profesoři Lesný a Winternitz se nezasloužili jen o seznámení samotného Rabíndranátha Thákura s českým zejména čtenářským publikem, ale vůbec o Indii vůbec.¹⁴⁵ Kdyby jimi a všemi co se na tvoření těchto vztahů podíleli, nebyla takto vytvořena půda, třeba by k setkání s Thákurem a jeho návštěvě v Praze vůbec nedošlo. Viděli jsme ukázkou a shrnutí dopisů Thákura s Winternitzem, reakci na válečné události Thákura v souvislosti s Karlem Čapkem. Máme také k dispozici rozsáhlou korespondenci Thákura s Vincencem Lesným. Opravdu kompletní znění je nám k dispozici v pražské Akademii věd. Zde uvedu ukázkou v rámci reakce na snahy a akce Indické asociace, jedné z prvních organizací svého druhu, působící v té době v Praze. Úryvek je z dopisu Rabíndranátha Thákura adresovaného právě profesoru Lesnému: „...Byl jsem velmi potěšen, když jsem se dozvěděl o dobré práci, kterou odvádíte skrze Indočeskoslovenskou organizaci. Pro správné porozumění mezi obyvateli Evropy a Asie je třeba požadovat mnohem více takových uskupení. Musíme si uvědomit, než bude příliš pozdě, že sdílíme společnou civilizaci a kulturu a že máme společnou odpovědnost vůči celému lidstvu.“...¹⁴⁶ Vyslovení tohoto přání z Thákurových úst není vůbec udivující, jelikož celý život usiloval o propojení Západu a Východu. Osobně tuto myšlenku neustále propagoval na svých cestách po Evropě, ale úsilí vynakládal zejména v Šantiniketanu, do kterého proudili nejrůznější učitelé, malíři, hudebníci a umělci z mnoha zemí, aby předávali bengálskému žactvu své znalosti a také aby načerpali atmosféru indického kulturního a venkovského života. Nejen snaha o dobré vztahy s Indií prostřednictvím Indické asociace a později Orientálního ústavu napomohla k vytvoření hlubokého nejen literárního povědomí. Velkou výhodou pro čtenáře, kteří měli, mají a budou mít zájem o bengálskou literaturu, nejen tu Thákurovu je to, že profesor Lesný jako první Evropan vůbec překládal přímo z bengálštiny. Můžeme namítat, že anglických překladů bylo dost, nicméně ukazuje se, že překlady, které se k nám dostávají přes angličtinu, ztrácejí hodně původního zvukného a rytmického tvaru, který bengálština má, a proto jsou všeobecně uznávány překlady přímo z bengálštiny jako mnohem kvalitnější a poutavější.

¹⁴⁵ VAVROUŠKOVÁ S., *Ways to Understand India: The Czech Experience*, Praha, 2010, s. 2.

¹⁴⁶ *Ibid.*, s. 3.

Pokud se tedy v českém čtenáři probudí zájem o Thákurova díla, má k dispozici opravdu velikou škálu kvalitních překladů, někdy i v různém podání a z odlišné doby vydání. V Praze se také pořádají četné akce například k jeho výročí narození. Třeba v roce 2006 při příležitosti 145. výročí narozenin Rabíndranátha Thákura se v Praze pořádal večer poezie v čele se čtením Gítáňdžali a jejím překladem do češtiny Dušanem Zbavitelem.

Mezi zajímavosti týkající se Thákura v Praze patří například jeho busta v parku u ulice nesoucí příznačný název, Thákurova. Nalezneme ji na Praze 6, kde stojí od roku 2004. V tomto roce ji této městské části darovalo Velvyslanectví Indické republiky.

Seznam použité literatury

- ARONSON A., *Rabindranath through western eyes*. Calcutta: RDDHI-INDIA, 1978.
- DVOŘÁKOVÁ Z., *Indie, touho má*. Beroun: Baroko & FOX, 1997.
- GANGULI M., *Obrázky z Bengálska*. Praha: Orbis, 1963.
- JANÁČEK L., *Potulný šílenec: Mužský sbor se sopránovým sólem na text Rabindranátha Thákura*. Praha: Supraphon, 1976.
- Kolektiv autorů, *A Centenary Volume 1861-1961*. New Delhi: Sahitya Akademi 1961.
- Kolektiv autorů, *Dějiny země Koruny české II*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2001.
- Kolektiv autorů, hlavní redaktor SMÉKAL O., *Velké osobnosti filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Vincenc Lesný a česká indologie*. Praha: Karolinum, 1991.
- KRIPALANI K., *Rabindranath Tagore, A biography*. New Delhi: UBSPD, 2008.
- LESNÝ V., *Rabindranáth Thákur, Osobnost a dílo*. Kladno: J.Šnajdr, 1937.
- STRNAD J., *Dějiny Indie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003.
- VAVROŠKOVÁ S., *Ways to Understand India: The Czech Experience*. Praha, 2010.
- WINTERNITZ M., – Chakrabarti, Debabrata (překl.), *Rabindranath Tagore. The Poet's Religion and World*. Kolkata: Gupta Press, 2011.
- ZBAVITEL D., *Rabindranáth Thákur: Vývoj básníka*. Praha: Orbis, 1961.

Apendix

Tato příloha shrnuje přepisy děl Rabíndranátha Thákura, tak jak jsou uvedeny ve dvou jeho hlavních biografiích (Vincenc Lesný, *Rabíndranáth Thákur: Osobnost a dílo*; Dušan Zbavítel, *Rabíndranáth Thákur: Vývoj básníka*). Kromě přepisů obsahují také rok vydání. V případě, že nebylo dílo v jedné z biografií obsaženo, je ponecháno buňka v tabulce ponechána prázdná.

ČESKÝ NÁZEV(žánr)	ZBAVITEL D.	LESNÝ V.	ROK VY- DÁNÍ
Večerní zpěvy (básnická sbírka)	Sandhjá-sangít	Sandhjásangít	1881
Jitřní zpěvy (básnická sbírka)	Prabhát-sangít	Prabhásangít	1883
Tržiště mladé královny (román)	Bau-thákuránír hát	BauThákuránír hát	1881
Pomsta přírody (dramatická báseň)	Prakritir pratišodh	Praktir pratišódh	1884
Obrazy a zpěvy (básnická sbírka)	Čhabi o gán	Čhabi ó gán	1884
Drsné a jemné (lyrická sbírka)	Kari o komal	KaDi ó kómal (Tóny vysoké a nízké)	1887
Studie (kritické lit. studie)	Áločaná	Álóčaná	1885
Poznámky (kritické lit.studie)	Samáločaná	Samálóčaná	1887
Dopisy (kritické lit.studie)	Čithipatrá	Čithipatrá	1887
Král a královna (hra, tragédie)	Rádžá o rání	Rádžá ó ráNí	1889
Oběť (drama dle románu Král světec)	Bisardždzan	Bisardžan	1890

Král světec (román)	Rádžarši	Rádžarši	1887
Nové a staré	Nútan o puritan		1891
Touha srdce (básnická sbírka)	Mánasí	Mánasí	1890
Kytice povídek (povídky)	Galpagučča	Galpagučča (Povídky)	1915
Mraky a slunce	Megh o radra		1894
Sůl v očích (román)	Čokher báli	Čókher báli (Trn oka)	1901
Ztroskotání (román)	Naukádubi	NaukáDubi	1903(1904)
Zlatý člun (básn. sbírka)	Sonár tarí	Sónár tarí	1903 (1892)
Pestrosti	Čitrá	Čitrá	1896
Pozdní žeň (lyrická sbírka)	Čaitáli	Čaitáli	1896
Sny (básn. sbírka)	Kalpaná	Kalpaná	1897
Drobnůstky (sbírka epigramů a aforismů)	Kaniká	KaNiká (Dro- botiny)	1899
Prchavé chvílky (básn. sbírka)	Kšaniká	KšaNiká (Prchavost)	1900
Teorie slova	Šabdatattva	Šabdatattva	1891
Povídky a vypravování (ver- šované povídky)	Kathá o káhiní	Kathá ó káhiní	1903(1900)
Obětování	Naibedja	Naibédja	1901
Vzpomínky (lyrika)	Smaran	SmaraN	1903
Dítě (lyrika)	Šišu	Šišu	1903

Přívoz (básn. sbírka)	Khejá	Khéjá (Od jednoho břehu k druhému)	1903(1905)
Sborník	Samúha		1904-1908
Gora	Gora		1910
Nehybná tvrz (prozaická hra)	Ačalájatan	Ačalájatan (Tvrz, již nelze pohnouti)	1911
Oběť písní	Gítáňdžali	Gítáňdžali (Hrst zpěvů)	1910
Podzimní slavnost(hra)	Šáradotsab	Šáradótsab	1908
Pokání (drama podle románu Tržiště mladé královny)	Prájaščitta	Prájaščitt (Smíření)	1909
Král temné komnaty(drama)	Rádžá	Rádžá	1910
Poštovní úřad (drama)	Dákghar	Dákghar	1910 (1912)
Čtyři obrazy (román)	Čaturanga	Čaturanga (Povídka o čtyřech obrazech)	1914
Labuť(básn. sbírka)	Bálaká	Baláká	1916
Uprchlíci	Palátaká		1918
Domov a svět(román)	Ghare báire	Gharé-báiré (Doma i mimo dům)	1916
Nacionalism	-//-		1917

Dítě Bholánáth(báseň)	Šišu Bholánáth	Šišu Bhólánáth (Dítě Ro- zoumek)	1922
Črty(sbírka basin v próze)	Lipiká	Lipiká	1922
Volný tok (drama)	Muktadhára	Muktadhára	1922
Cesta vozu	Rathdžátrá		1923
Rudé oleandry (drama)	Raktakarabí	Rakta karabí (Červený oleandr)	1924
Vůz času (veršovaná satira)	Káler džátrá	Kálér džátrá (Pochod věků)	1932
Poselství lesa (básn. sbírka)	Banabání	Banbání (Hlas háje)	1931
Spojení a rozloučení (román)	Džogádžog	Džogádžog	1928
Poslední báseň (román)	Šešer kabitá	Šešér kabitá	1928
Dopisy o Rusku (cestovatelské úvahy a dojmy)	Rášijár čithi	Rášijár čiThi (Listy z Ruska)	1930
Dokončení(básn. sbírka)	Parišeš	Parišeš (Konec)	1932
A opět (básn. sbírka)	Punašča	Punašča	1932
Dvě sestry (román)	Dui bon	Dui bón	1932(1933)
Květinová zahrada (román)	Málaňča	Málaňča	1933 (1934)
Čtyři kapitoly (román)	Čár adhjáj	Čár adhjáj	1934
Různosti (básn. sbírka)	Bičitritá	Bičitritá (Obrázková kniha)	1933

Země karet (satira)	Tásér deš	Tásér déš	1933
Posledních sedm (básně v próze)	Šeš saptak	Šěšsaptak	1935
Alej (soubor lyriky)	Bíthiká	Bíthiká	1935
Náruč listí (básně v próze)	Patraput	PatrapuT	1936
Na okraji	Prántik		1938
Večerní lampa	Seňdžuti		1938
Lampa oblohy	Ákáš-pradíp		1939
Usměvavá	Prahásiní		1939
Novorozeně	Nabadžátak		1940
Flétna	Sánaí		1940
Dětství	Čhelebelá		1940
Tři	Tin sangí		1940
Rýmovačky	Čhará		1940
Na loži nemocného	Rogašadžjáj		1941
Rekonvalescence	Árogja		1941
Povídky	Galpasalpa	Galpasaptak	1941
V den narozenin	Džanmadine		1941